

2-MODUL

Halollik darslarini o'tish metodikasi

Professor-o'qituvchilar uchun amaliy metodika

Bu modulda 30 daqiqalik halollik darsini ABCD tuzilmasi asosida qurishni, case-study, rol o'yini va "1 daqiqalik yozuv" metodlarini qo'llashni hamda darsga tayyorgarlikda AI dan halol foydalanishni o'rganasiz.

ABCD dars tuzilmasi

3 ta faol metod

Mini test — 5 savol

Glossariy (1/2)

ABCD dars tuzilmasi

Kurs muallifi tomonidan EBC yondashuvi (Howard-Jones va b., 2018) asosida 30 daqiqalik halollik darsi uchun moslashtirilgan tuzilma: **A** — Attract (Jalb etish), **B** — Build (Tushuntirish), **C** — Consolidate (Mustahkamlash), **D** — Deliver (Yakunlash)

Faol o'qitish

active learning

Ishtirokchilar faol fikrlash va amaliyot orqali o'rganadigan yondashuv

Case-study

vaziyatli tahlil

Real vaziyatni guruhda tahlil qilib, qaror qabul qilishni o'rgatish metodi

Rol o'yini

Ishtirokchilar real rollarni o'ynab, muloqot va qaror qabul qilishni mashq qiladigan metod

Glossariy (2/2)

“1 daqiqalik yozuv”

minute paper

Dars oxirida 1–2 daqiqada bajariladigan qisqa yozma refleksiya topshirig'i

Rubrika

baholash jadvali

Ishni oldindan belgilangan mezonlar (masalan, mazmun, tuzilma, til) bo'yicha, har biriga ball qo'yib, shaffof baholash jadvali

AI prompt

so'rov matni

Sun'iy intellektga yoziladigan savol yoki topshiriq. **Masalan:** “Halollik mavzusida 5 ta muhokama savoli yoz”

Refleksiya

fikr-mulohaza

O'rganilganni o'ylab ko'rish: “Bu darsdan nimani angladim? Buni ishimda qanday qo'llayman?”

Nima uchun tuzilma kerak?

Muammo

Aniq tuzilmasi yo'q dars ko'pincha umumiy suhbatga aylanadi va maqsadiga yetmaydi.

Talab

30 daqiqalik halollik darsiga aniq maqsad va ketma-ket bosqichlar kerak.

Yechim

ABCD — kurs muallifining 4 bosqichli dars tuzilmasi:

Jalb etish

Tushuntirish

Mustahkamlash

Yakunlash

ABCD modeli — batafsil

BOSQICH

VAQT

FAOLIYAT

A**Jalb etish***Attract***0–5 daq.**

Qiziqarli savol, voqea yoki qisqa video bilan boshlash

B**Tushuntirish***Build***5–15 daq.**

Asosiy tushunchalar: ta’rif, model, savol-javob. Qisqa ma’ruza shu bosqichda

C**Mustahkamlash***Consolidate***15–25 daq.**

Case-study, rol o’yini yoki guruh muhokamasi

D**Yakunlash***Deliver***25–30 daq.**

Xulosa, refleksiya (“1 daqiqalik yozuv”), keyingi qadamlar

Vaqtlar — taxminiy yo’l-yo’riq. Darsning asosiy qismi — C bosqichi (~10 daqiqa). Amalda bosqichlar bir-biriga o’tib ketishi mumkin: bitta faoliyat ham jalb qiladi, ham yangi bilim beradi. ABCD — EBC yondashuvining kurs muallifi tomonidan 30 daqiqalik dars uchun moslashtirilgan shakli.

Faol o'qitish: tadqiqot nima deydi?

Freeman va hamkasblari (2014) faol o'qitish bo'yicha **225 ta tadqiqotni** meta-tahlil qilgan. Asosiy natijalar:

~6%

faol o'qitishda imtihon natijalari
o'rtacha shunchaga yuqori bo'lgan

1,5x

an'anaviy ma'ruzada talabanning
kursdan yiqilish ehtimoli shuncha
marta yuqori bo'lgan

225

tadqiqot meta-tahlilga kiritilgan

Qo'llash doirasi: tadqiqot oliy ta'limdagi STEM (tabiiy, texnik, muhandislik, matematika) fanlarida o'tkazilgan. Boshqa fanlarga natijalarni ehtiyotkorlik bilan tatbiq etish kerak.

Passiv va faol metodlar

✗ Passiv metodlar

Ma'ruza: o'qituvchi gapiradi, talaba tinglaydi

Talaba axborotni faqat qabul qiladi

Halollik kabi qadriyat mavzularida yetarli emas

Qisqa ma'ruza — faqat **B bosqichida, 5–10 daqiqa**

✓ Faol metodlar

Case-study, rol o'yini, guruh ishi

Talaba o'ylaydi, bahslashadi, qaror qabul qiladi

Imtihon natijalari yaxshilanadi (**Freeman va b., 2014**)

B, C, D bosqichlarida asosiy yondashuv

Diqqat: “ma’ruzadan 10 foiz, faol ishdan 90 foiz esda qoladi” degan mashhur raqamlarning ilmiy asosi yo’q. Ularni darsda dalil sifatida ishlatmang.

Case-study metodi — 5 qadam

1

Case tanlash

3–5 ta yechim
imkoniyati bo'lgan
real vaziyatni tanlang

2

Guruh tuzish

Ishtirokchilarni 3–5
kishilik guruhlariga
ajrating

3

Muhokama

Guruhlar vaziyatni
5–7 daqiqa
muhokama qiladi

4

Taqdimot

Har bir guruh
qarorini 2–3
daqiqada taqdim
etadi

5

Umumiy xulosa

O'qituvchi fikrlarni
jamlab, xulosa
chiqaradi

ABCD tuzilmasida case-study **C bosqichida** o'tkaziladi: jami taxminan **10–15 daqiqa**.

Yaxshi case'ning belgisi: unda **yagona to'g'ri javob ko'rinib turmaydi** — shundagina haqiqiy muhokama boshlanadi.

Case 1 namunasi

CASE 1 — “Imtihonda telefon”

Siz imtihonda **nazoratchisiz**. Bir talaba telefonda yozishmoqda. U doim a’lo o’qigan. Kafedrada “birinchi marta ko’rsang, ogohlantir” degan **norasmiy** odat bor, **rasmiy** qoida esa holatni darhol bayonnomaga kiritishni talab qiladi.

MUHOKAMA SAVOLLARI

- 1 **Rasmiy yoki norasmiy qoidaga amal qilasiz?**
- 2 **Tanlovingiz boshqa talabalarga qanday signal beradi?**
- 3 **Talabaning a’lochi ekani qaroringizga ta’sir qilishi kerakmi?**

DARSDA QO’LLASH

C bosqichida, **3–5 kishilik guruhlarda**, 5–7 daqiqa muhokama. Har bir guruh qarorini va sababini taqdim etadi.

Case 2 namunasi

CASE 2 — “Hamkasb hisoboti”

Hamkasbingiz **o‘tkazilmagan darslarni o‘tkazilgandek** hisobotga kiritgan. U — **yaqin do‘stingiz**. Kafedra mudiri bundan bexabar.

MUHOKAMA SAVOLLARI

- 1 Nima qilasiz?
- 2 Do‘stlik va muassasa halolligi o‘rtasida qanday yo‘l topasiz?
- 3 Hech narsa qilmaslik ham tanlovmi?

DARSDA QO‘LLASH

Rol o‘yini sifatida ham o‘tkazish mumkin: **siz, hamkasbingiz va kafedra mudiri**. Qolganlar kuzatuvchi bo‘lib, muloqotni tahlil qiladi.

Rol o'yini metodi

Ta'rif

Ishtirokchilar real rollarni o'ynab, muloqot va qaror qabul qilishni mashq qiladi.

Afzalligi

Hissiy ishtirok, muloqot ko'nikmalari, to'g'ri va noto'g'ri xulqni bevosita ko'rsatish imkoniyati.

Qiyinchiligi

Uyatchan ishtirokchilar uchun qiyin, o'qituvchidan puxta tayyorgarlik talab qiladi.

Yechim: xohlamaganlarga kuzatuvchi rolini bering — ular muloqotni tahlil qiladi.

Namuna

“Dekan xonasida” — 3 rol: dekan, o'qituvchi, talaba vakili. Mavzu: baholashga bosim (1-modul, 1-stsenariy).

“1 daqiqalik yozuv”

1

Dars tugashidan **1–2 daqiqa oldin** beriladi

2

Talabalar ikkita qisqa savolga yozma javob beradi

3

Yozuvlarni yigʻib oling, lekin **baholamang** — bu nazorat emas, fikr-mulohaza

4

Keyingi dars boshida 2–3 ta fikrni **anonim** tarzda oʻqib bering

IKKI SAVOL

“Bugun eng muhim nimani oʻrgandim?”

“Qaysi savolim javobsiz qoldi?”

AI dan darsda foydalanishning 5 usuli

1

Case tayyorlash

AI qoralamasini o'zingiz tahrirlab, auditoriyaga moslang

"Imtihonda ko'chirish haqida 3 xil yechimli vaziyat yoz"

2

Muhokama savollari

Dars uchun muhokama savollarini tuzing

"Halollik mavzusida 5 ta muhokama savoli yoz"

3

Soddalashtirish

Murakkab matnni tushunarli tilga o'giring

"Bu ta'rifni talabalar uchun sodda qilib tushuntir"

4

Slaydlar

Dars slaydlari uchun tuzilma va matn taklifini oling

"ABCD bo'yicha 30 daqiqalik dars rejasini tuz"

5

Rubrika

Baholash mezonlari loyihasini tuzing

"Esse uchun 4 mezonli rubrika taklif qil"

Har bir holatda: **natijani tekshiring va AI yordamini ochiq ayting** (1-modul, AI dan halol foydalanishning 5 tamoyili).

AI ishlatishdan oldin 5 ta tekshiruv savoli

AI natijasini tekshirdimmi?

Mas'uliyat

AI yordamini ochiq aytdimmi?

Shaffoflik

Natijani o'z so'zlarim bilan qayta ishladimmi?

Mas'uliyat

Talabalarining shaxsiy ma'lumotlarini yubormadimmi?

Maxfiylik

Kafedramizning AI siyosati bu holatni qamrab oladimi?

Chegara belgilash

Yorliqlar 1-moduldagi **AI dan halol foydalanishning 5 tamoyiliga** ishora qiladi. Bitta savolga “yo‘q” javobi bo‘lsa — AI natijasini hali ishlatmang.

Kafedra AI siyosatini ishlab chiqish — 6 qadam

1

Maqsadni aniqlash

Siyosat nima uchun kerakligini
yozib qo'yish

2

Qamrovni belgilash

Kimga va qaysi ishlarga
taalluqli ekanini aniqlash

3

Ruxsat etilgan vositalar

Foydalanish mumkin bo'lgan
AI vositalari ro'yxati

4

Taqiqlangan holatlar

AI ishlatish mumkin
bo'lmagan vaziyatlar

5

Nazorat mexanizmi

Kim va qanday tekshirishini
belgilash

6

Yangilash tartibi

Siyosatni qayta ko'rib chiqish
davriyligi

Siyosat **kafedra yig'ilishida** muhokama qilinib, qabul qilinadi. 1-moduldagi **AI shaffoflik shartnomasi** shu siyosatning asosiy qismi bo'ladi.

Metodlar bo'yicha tezkor qo'llanma

METOD	ABCD BOSQICHI	VAQT	QACHON QO'LLANADI
Qisqa ma'ruza	B Tushuntirish	5–10 daq.	Yangi tushunchani kiritish
Case-study	C Mustahkamlash	10–15 daq.	Qaror qabul qilishni mashq qilish
Rol o'yini	C Mustahkamlash	8–12 daq.	Muloqot va bosimga qarshi turishni mashq qilish
“1 daqiqalik yozuv”	D Yakunlash	1–2 daq.	Refleksiya va fikr-mulohaza yig'ish

Modul xulosasi

1

ABCD — darsning skeleti

Jalb etish → Tushuntirish → Mustahkamlash → Yakunlash: **30 daqiqa maqsadli taqsimlanadi.**

4–5-slaydlar

2

Faol metodlar natijani yaxshilaydi

Case-study va rol o'yini talabani **qaror qabul qilishga** jalb qiladi. Dalil: Freeman va b. (2014).

6–11-slaydlar

3

AI — kuchli yordamchi, shaffoflik shart

Natijani tekshiring, yordamni ochiq ayting, talabalarning shaxsiy ma'lumotlarini yubormang.

13–15-slaydlar

4

Refleksiya — darsning yakuni

“1 daqiqalik yozuv” o'rganilganni **shaxsiy xulosaga** aylantiradi va o'qituvchiga fikr-mulohaza beradi.

12-slayd

Halollik darsi — maqsadsiz suhbat emas, puxta rejalashtirilgan 30 daqiqa.

Shu haftada bitta qadam tanlang:

Bitta darsni ABCD bo'yicha rejalashtirish

“1 daqiqalik yozuv”ni sinab ko'rish

Kafedrada AI siyosati loyihasini muhokama qilish

Тест

Щелкните кнопку **Тест** для редактирования этого теста

30 daqiqalik darsda case-study muhokamasi ABCD tuzilmasining qaysi bosqichiga to'g'ri keladi?

- ☐ B — Tushuntirish (5–15 daqiqa)
- ☐ A — Jalb etish (0–5 daqiqa)
- ☐ C — Mustahkamlash (15–25 daqiqa)
- ☐ D — Yakunlash (25–30 daqiqa)